

شاهزاده سلطان محمد

شاهزاده سلطان محمد

ARABSKÝ SVĚT

Jaroslav Oliverius

OBSAH

Historie a kulturní tradice	516
Sexualita, erotika a láska v reálném životě	519
Sexualita, erotika a láska ve výtvarném umění	522
Sexualita, erotika a láska v krásné literatuře	524
Literatura	545

Historie a kulturní tradice

Dějiny Arabů jsou do vzniku islámu, to znamená do první čtvrtiny 7. století n. l., spjaty převážně s Arabským poloostrovem. Toto rozsáhlé území pokrývají z větší části pouště, ale navzdory tomu zde jeho obyvatelé nacházeli vhodné podmínky nejen k nomádskému, ale i k usedlému způsobu života. V centrální a severní části Arabského poloostrova zaslouží zmínku hornatý Hidžáz, protkaný různými směry mnoha údolím, a dále na východ náhorní planina Nadždu. Hidžázem a Nadždem procházely karavanní cesty z jižní Arábie do Palestiny nebo k Perskému zálivu a do jižní Mezopotámie. Podél karavanních cest, v údolích a na místech s dostatkem vláhy vznikaly oázy a města. V zemědělských oblastech se pěstovaly hlavně datlové palmy, pšenice a ječmen. V jihozápadní části Arabského poloostrova, v dnešním Jemenu, se díky přírodním a klimatickým podmínkám vytvořily předpoklady k intenzivnímu zemědělství a vzniku velkých centralizovaných států, z nichž nejmocnější byla sabejská říše (zhruba od 8. do 1. století př. n. l.).

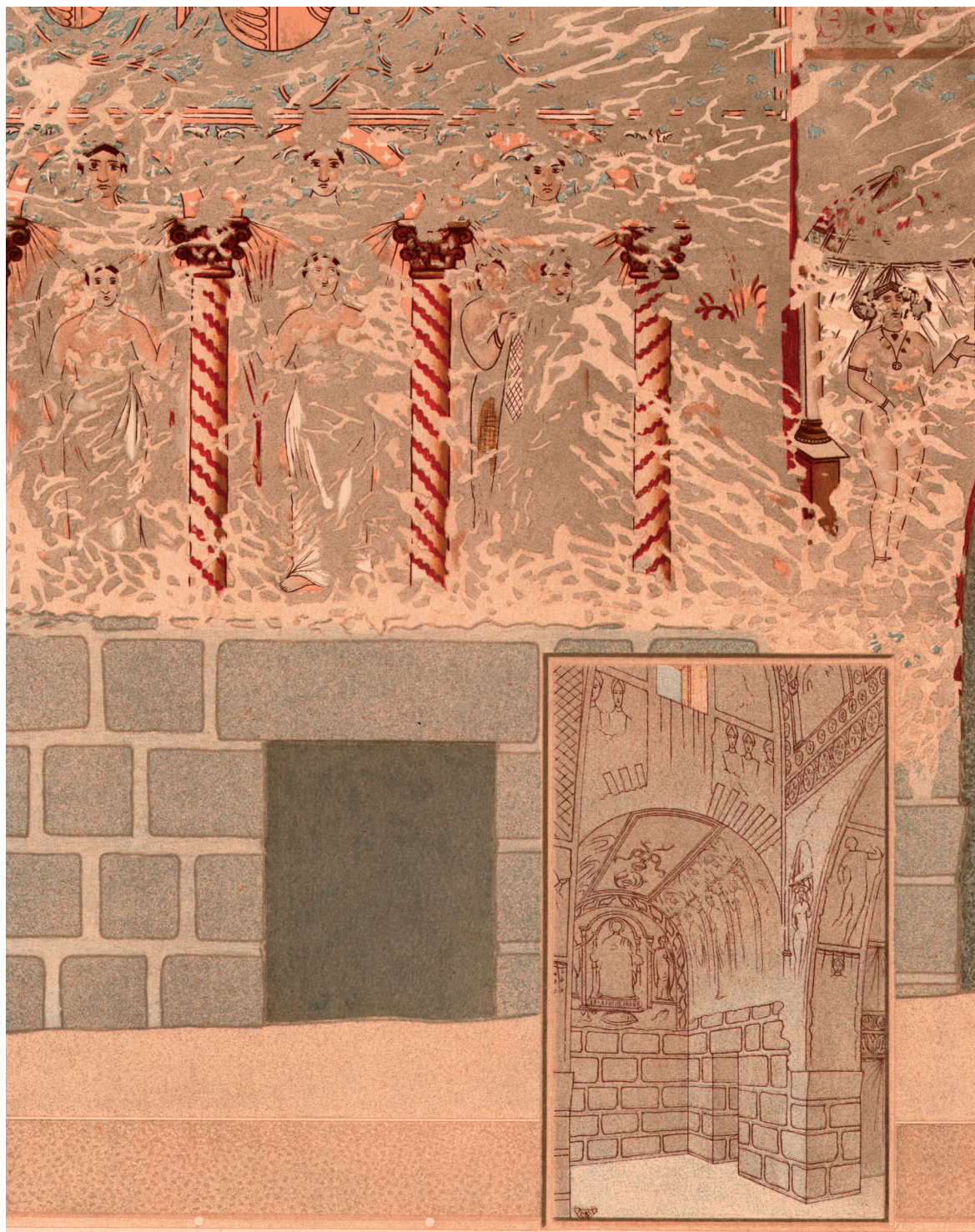
Již v předislámské době Arabové pronikali do pouští a stepí mezi Sýrií na západě a Mezopotámií na východě a zakládali tam útvary, které plnily úlohu nárazníkových států mezi Římany a Parthy a později mezi Byzancí a sásánovskou Persií. V římské epoše vynikla především Palmyra ve východní Sýrii, vazalský stát Říma, která dosáhla největšího rozkvetu ve 3. století n. l. za vlády královny Zenobie. V 5. století vzniklo v Híře na dolním Eufratu knížectví Lachmovců, spojenců sásánovské Persie, a od téže doby hájili východní hranici Byzance syrští Ghassánovci.

Třebaže většinu obyvatel Arabského poloost-

rova tvořili nomádi, měly pro jeho hospodářský život velký význam hidžázké oázy a města. K největším oázám patřily Jathrib (pozdější Medína; asi 370 kilometrů severně od Mekky) a Tájif (asi 80 kilometrů jihovýchodně od Mekky) s bohatou produkcí datlí, obilovin, zeleniny a ovoce. Mekka ležela na karavanní cestě z jižní Arábie do Palestiny a za svou prosperitu děkovala především obchodu. Na její půdě stála také starobylá pohanská svatyně *ka'ba*, cíl každoročních náboženských poutí. Zde začal Muhammad kolem roku 610 hlásat novou víru, která dala dějinám Arabů mocný impuls a nový směr – islám.

Rozhodujícím mezníkem při vzniku islámu byl rok 622, kdy Muhammad přesídlil z Mekky do Jathribu (Medíny) a vytvořil tam základy politické, společenské a vojenské organizace islámské obce. Po jeho smrti roku 632 se již jeho prvním nástupcům (chalífům; 632–661) podařilo nejen sjednotit ve jméno nového náboženství celý Arabský poloostrov, ale i obrátit islámské výboje daleko za jeho hranice. Ty směřovaly nejprve proti byzantským državám. Do roku 647 obsadili muslimové Palestinu a Sýrii až k maloasijské hranici, dobyli Egypt a ovládli severní Libyi. Zároveň se obrátili i proti Íránu. Sásánovská říše se pod jejich náporem zhroutila a roku 651 byl v jejich moci celý Írán.

V roce 661 se vlády ujali Umajjovci (661–750) a těžiště říše se přesunulo z Medíny do Damašku. Umajjovcům se podařilo navzdory mnoha vnitřním konfliktům a otřesům vybudovat centralizovaný stát a jednotný ekonomický systém. Islámské výboje pokračovaly i v umajjovské epoše. Na východě pronikli muslimové do Střední Asie a k poříčí Indu, do roku 710 dobyli celou severní Afriku

1 Anonym, „Arabské krásy I“, první polovina 8. století, nástěnná freska, naleziště: zámek Kusajr Amra (západní stěna a polovina klenby výklenku hlavní prostory), letní rezidence umajjovského chalífy al-Valída II., Jordánsko.

Freskové malby v tomto zámku patří k nejstarším dokladům arabského výtvarného umění vůbec; kromě obvyklých ornamentálních vzorů je tvoří i figurální scény a výjevy, z nichž některé mají erotický obsah. Jsou důkazem, že v rané době islámu nebyl zákaz zobrazování živých tvorů příliš respektován a dodržován. Ženské postavy na uvedených malbách, polonahé tanečnice, představují arabský ideál ženské krásy, jehož význačnými rysy jsou široké boky a vyvinutá řadra.

a v první polovině 8. století ovládli kromě severních oblastí Pyrenejský poloostrov.

Po svržení umajjovské dynastie roku 750 se chalífského titulu zmocnili Abbásovcí z Muhamadova rodu Hášimovců. Sídlním městem se stal Bagdád, ležící v těsné blízkosti iránského regionu. Dlouhá epocha abbásovského chalífátu (750–1258) je dobou největšího rozkvětu arabsko-islámské civilizace, ale i postupného rozpadu politické jednoty říše. Již v roce 756 se osamostatnilo muslimské Španělsko pod vládou umajjovského emíra, v severní Africe se dostaly k moci lokální dynastie a také ve východních oblastech vznikly samostatné politické útvary. Od 9. století se z chalífovy suverenity vymanil Egypt pod vládou několika dynastií, z nichž nejvýznamnější byli Fátimovci (909–1171) a Ajjúbovcí (1169–1250).

Úpadek chalífské moci se projevil i v centru říše; chalífové se stávali loutkami v rukou velitelů tureckých gard. V roce 945 obsadili Bagdád iránský Bújovci (932 až 1055), roku 1055 je vystřídali turečtí Seldžukovci, kteří vládli v Sýrii do roku 1117 a v Iráku do roku 1194.

Na konci 11. století zasáhly do oblasti Sýrie a Palestiny křížácké výpravy. Výrazného úspěchu v boji proti křížákům dosáhl Saláhaddín z dynastie Ajjúbovců, který roku 1187 dobyl Jeruzalém. Po pádu Ajjúbovců roku 1250 se v Káhiře zmocnili vlády velitelé tureckých oddílů (tak zvaní mamlúci) a zahájili dlouhou epochu mamlúckých dynastií v Egyptě a Sýrii (1250–1517).

Od 11. století prožívalo postupný politický úpadek muslimské panství ve Španělsku. Tlak křesťanské *reconquisty* neustále sílil, ve 13. století padla Córdoba a Sevilla, a nakonec se do roku 1492 udržela jen dynastie Nasrovců v Granadě.

Do politického, sociálně-ekonomického a kulturního vývoje takřka celé východní poloviny islámského světa zasáhl ve 13. století ničivý mongolský vpád. Mongolové pronikli do Střední Asie

a Íránu a roku 1258 dobyli a vyplnili Bagdád. Toto datum znamená konec abbásovské epochy a faktický pád chalífátu. Mongolové se pak zmocnili Sýrie, ale v Palestině utrpěli těžkou porážku od egyptských mamlúků, ustoupili a vyklidili celou Sýrii.

Od 14. století začala prosazovat expanzivní politiku nová vznikající velmoc – stát osmanských Turků. Roku 1453 dobyl sultán Mehmet Fatih Cařihrad a v letech 1516 až 1517 se sultán Selim I. zmocnil Sýrie a Egypta a učinil tak konec vlády mamlúků. Všechna území arabského Východu i severní Afriky kromě Maroka se dostala pod nadvládu osmanské říše.

Od počátku 19. století se arabský svět stává sférou zájmů a vlivu evropských velmocí. V roce 1798 přichází do Egypta Napoleonův expediční sbor, od roku 1882 je Egypt pod faktickou nadvládou Británie, v období let 1831–1912 obsazuje Francie Alžírsko, Tunisko a Maroko a v letech 1911–1912 Itálie dobývá Libyi. V jižní a východní části Arabského poloostrova uplatňuje svůj mocenský vliv Británie. Arabské země, které zůstaly v rámci osmanské říše (Sýrie, Libanon, Palestina, Zajordánsko, Irák), jsou po první světové válce svěřeny do mandátní správy Británie a Francie. V meziválečném období sílí snahy o vymanění z koloniální nadvlády; formální samostatnost získávají Egypt, Irák, na Arabském poloostrově vzniká Saúdskoarabské království, ale většina arabských zemí získává politickou nezávislost až po druhé světové válce.

Současný arabský svět tvoří – s výjimkou Palestiny – samostatné národní státy, které charakterizuje rozdílná úroveň ekonomického a sociálního vývoje, politických institucí a státního zřízení. Stále však působí jednotící faktory, které udržují vědomí sounáležitosti a solidarity: společná minulost, odkaz arabsko-islámské kultury a civilizace a společný spisovný arabský jazyk.

Sexualita, erotika a láska v reálném životě

Úvodem je třeba připomenout, že sexuální láska nebyla v islámském světě pokládána za něco nepatřičného, pohoršujícího nebo „hříšného“; na sexuální styk se pohlíželo jako na zcela přirozený a nezbytný atribut lidského života. Důkazem toho je mimo jiné i fakt, že renomovaní autoři, literáti a učenci psali erotická pojednání, která měla zasvěcovat do tajů lásky a přinášet tak harmonii a štěstí do manželského a rodinného života. Ilustrace k těmto příručkám nebo miniatury v arabských a perských rukopisech s milostnými náměty znázorňují bez pruderie různé polohy a praktiky sexuálního aktu nebo okázalé erotické scény. Ani mnozí zbožní muslimové, pro svůj ctnostný, příkladný život uctívání jako světci, nezavrhovali sexuální lásku, nežili v celibátu, a někteří z nich dokonce platili za znalce *artis amatoriae*. Islámský Východ ovšem znal a literárně i výtvarně znázornil také opačný pól milostného vztahu – romantickou, platonickou a nešťastnou lásku. Ta však sama o sobě nebyla ideálem, pramenila z nepřízné osudu, který přirozenému naplnění lásky kladl nepřekonatelné překážky. Dodejme ještě, že ani homosexualita nebyla na islámském Východě ničím výjimečným nebo tabuizovaným. Láska k chlapcům se stávala námětem mnoha milostných veršů. Rigorózní náboženské kruhy ji samozřejmě odsuzovaly, ale na druhé straně i vážení autoři ji pokládali za hodnotný milostný vztah.

Právní a sociální status ženy ve středověké islámské společnosti vyplýval z islámské *šarí'y* (*šarí'a* – náboženské právo, zákon), kterou formulovala právní věda (*fikh*), čerpající kromě dalších pramenů z koránu a *sunny* (*sunna* – norma daná Muhammadovou praxí, jeho činy a výroky). Obecně

lze říci, že korán postuluje převahu muže nad ženou. V oddílu o rozvodu se hovoří o právech ženy, avšak s dodatkem: „(...) *nicméně muži jsou o stupeň výše*“ (2:228). Na základě Božího řádu zdůvodňuje korán tuto zásadu v *súře* zvané Ženy: „*Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jedněm z vás před druhými (...) A ctnostné ženy jsou pokorně oddány (...)*“ (4:34). V některých případech má žena o polovinu menší právní kvalifikaci než muž. Například dědické právo stanoví, že žena dědí o polovinu méně než muž (4:11). Uzavření manželské smlouvy mají být přítomni dva plnoprávní svědci – dva muži, nebo jeden muž a dvě ženy. Totéž platilo i při výkupném z krevní msty. Náboženské povinnosti se vztahují s určitými omezeními i na ženu.

Manželství je civilně právní smlouva, jejíž podstatnou částí je dar (*mahr*), který dává ženich nevěstě nebo jejímu otci a který v případě rozvodu manželství náleží ženě. Instituce *mahr*u pochází již z předislámské doby. Není jisté, zda již v tehdejší předislámské Arábii existovala polygamie, přesněji řečeno: polygynie (mnohoženství). Islám povoluje muži současně až čtyři manželky: „(...) *berte si za manželky ženy takové, které jsou vám příjemné, dvě, tři a čtyři; avšak bojíte-li se, že nebudete spravedliví, tedy si vezměte jen jednu ...*“ (4:3). A na jiném místě téže *súry* Prorok moudře dodává: „*Nikdy vám nebude možno, abyste byli spravedliví mezi ženami, i kdybyste si to přáli*“ (4:129). Tradice o Prorokovi (*hadísy*) nabádají muže, aby se svou ženou jednal dobře, a korán připomíná, že manželství je vztah lásky a citu (30:21).

Právo na rozvod měl v podstatě muž, což naznačuje již příslušný termín *talák* (zapuzení, pro-

2 Anonym, „*Arabské krásy II*“, první polovina 8. století, nástěnná freska, naleziště: zámek Kusajr Amra (východní stěna a polovina klenby výklenku hlavní prostory), letní rezidence umajjovského chalífy al-Valída II., Jordánsko.

puštění). K rozvodu došlo, když muž třikrát (doporučovalo se období jednoho nebo dvou měsíců) pronesl rozvodový výrok. Za určitých okolností mohla dosáhnout rozvodu i žena (koránský oddíl o rozvodu: 2:226–232).

Zahalování se v islámském zákonu netýká žádný závazný předpis. Prorok ovšem žádá od žen, „*aby cudně klopily zrak a střezily svá pohlaví a nedávaly na odív své ozdoby [vnady] kromě těch, jež jsou viditelné. A nechť spustí závoje své na nadra svá*“ (24:31). Stojí za zmínku, že v hidžázkých městech předislámské Arábie nosily vznešené ženy závoj, ale mohly volně hovořit s muži. Tento mrav se tedy rozšířil nejprve ve vyšších společenských vrstvách; otrokyně chodily nezahaleny (srovnej též 33:59 a 24:60).

Oddělené části domu určené ženám (harém, arabsky *harím*) existovaly v Orientě již dávno před islámem, například v Asýrii nebo na dvoře Achajmenovců v Íránu (viz s. 388–389). Muž často uplatňoval své právo zakázat ženě, aby vycházela z domu nebo přijímala návštěvy některých svých příbuzných.

Podřízené sociální postavení ženy bylo nesporným faktem, přesto však v raných a vrcholných obdobích islámských dějin vystupuje do popředí mnoho žen, které se jako sebevědomé, talentované osobnosti pozoruhodně uplatnily ve společenském, kulturním a někdy i politickém životě. Nutno však dodat, že pocházely vesměs z vyšších kruhů.

Středisky bohatství, přepychu, zjemnělých, ale i uvolněných mravů, ovlivněných byzantskou a perskou etiketou, se v prvním století islámu stala hidžázká města Mekka a Medína. Aristokratické a privilegované rody si osvojovaly nový životní styl a vybraný vkus. V salonech urozených dam a v literárních klubech se scházela společenská smetánka, kterou obveselovaly zpěvačky a tanečnice. V tomto prostředí udávala módu a tón krásná a duchaplná Sukajna, vnučka chalífy Alího (656–661). V kráse a eleganci se s ní mohla měřit Áiša bint Talcha, vnučka chalífy Abú Bakra (632–

644). Zнала mnoho básní a staroarabských tradic a byla opěvována básníky. Podobné typy žen nacházíme i v umajjovské a abbásovské době. Umm Salama nabídla manželství as-Saffáhovi, budoucímu abbásovskému chalífovi (750–754), a poslala mu dokonce peníze na *mahr* (viz výše). Arvá, manželka chalífy al-Mansúra (754–775), as-Saffáhova nástupce, si ve svatební smlouvě vymínila, že si za jejího života nevezme žádnou jinou ženu ani konkubínu. Velké proslulosti se těšila paní Zubajda, sestřenice a manželka chalífy Hárúna ar-Rašída (786–809), která štědře podporovala básníky a pečovala o zvelebení některých provincií říše.

Výjimečně vstoupily ženy i do vysoké politiky. Turkyně Šadžarat ad-Durr, vdova po ajjúbovském sultánovi as-Sáliho (1240–1249), převzala v Egyptě roku 1250 sultánský titul a tři měsíce vedla správu země.

Významná byla role žen v hudbě a poezii, kde se uplatňovaly svobodné ženy a – ve vzrůstající míře – vzdělané otrokyně. V předislámské a rané islámské době skládaly básnířky především elegické verše. Řada nadaných básnířek vynikla v Andalusii, kde se ženy těšily větší svobodě. Valláda, dcera cordóbského chalífy al-Mustakfiho (1023–1025), měla literární salon, psala milostnou poezii a udržovala milostné vztahy s několika básníky. Podobný nekonvenční způsob života vedla i největší básnířka Andalusie, emancipovaná Hafsa bint al-Hádždž (narozena po roce 1135). Hudbu, zpěv a tanec provozovaly na dvorech a v palácích otrokyně, které dovedly básnický improvizovat, vyprávět poutavé příběhy a hrát na strunné nástroje (viz též níže).

Pokračující hospodářský a politický úpadek arabských zemí v epoše pozdního islámského středověku (zhruba 15.–18. století) a silící vliv islámské ortodoxie byl provázen také sociální degradací ženy. Poměry se začínají měnit až od konce 19. století, kdy ve vyspělejších státech islámská *šarí'a* ustupuje modernímu zákonodárství evropského typu a ženy cílevědomě usilují o rovnoprávné postavení v rodině i ve společnosti.

Sexualita, erotika a láska ve výtvarném umění

Lásku a erotický milostný vztah ztvárnilo v různých podobách a odstínech nejen arabské umění slovesné, ale i umění výtvarné, přestože islám, a rigorózní islámské kruhy zvláště, zaujímal velice nepříznivý postoj k zobrazování živých tvorů. V islámském středověku a novověku měly erotické elementy ve výtvarném umění své místo. Zachovalo se jich však poměrně málo, neboť většina padla za oběť zásahům ortodoxních puritánů.

V prvních stoletích po expanzi islámu z Arabského poloostrova směrem na sever a na východ se Arabové setkali s uměním anticko-helénisticko-byzantským a perským, které bezpochyby ovlivnilo jejich první výtvarné pokusy. Patrně jedním z nejstarších dokladů arabského výtvarného umění jsou freskové malby v jednom ze zámečků, které si stavěli v poušti východně od Jordánu a Mrtvého moře umajjovští chalífové. Je to zámeček Kusajr Amra, letní rezidence chalífy al-Valída II. z první poloviny 8. století, který v roce 1898 objevil český arabista, etnograf a kartograf Alois Musil (1868–1944). Musilův objev probíhal za dramatických okolností. Při první cestě k zámečku Kusajr Amra v roce 1898 jej provázeli beduíni z kmene Bení Sachr. Dříve než však Musil mohl pořídit fotografické snímky a svůj velký objev zdokumentovat, došlo k bitvě mezi Bení Sachr a jejich nepřáteli, beduíny z kmene Rwala, takže byl nucen místo opustit. O svém objevu uveřejnil předběžnou zprávu, které však mezinárodní vědecká veřejnost nechtěla uvěřit, a proto žádala důkazy. Jak Musil píše, prožíval dva roky velkou morální trýzeň, než v roce 1900 podruhé stanul v Kusajr Amře. Tentokrát pořídil mnoho snímků a nákresů. Při třetí návštěvě Amry roku 1901

spolupracoval s malířem a popsal nástěnné fresky (Musil 1907, 1932, Oliverius 1995a). Převládají zde fresky s různými ornamentálními vzory běžně známými v celém islámském světě, ale vyskytnou se i unikátní malby s figurálními scénami a výjevy, z nichž některé naznačují erotický obsah (obr. 1–5). Dokazují, že v té době nebyl islámský zákaz zobrazování živých tvorů brán příliš vážně; ženské postavy na těchto freskách – polonahé tanečnice – představují arabský ideál ženské krásy (široké boky, vyvinutá ňadra).

Příklad chalífy al-Valída II. není ojedinělý, na dvorech islámských vládců a vysokých aristokratů se záhy ustálil vytříbený životní styl, v němž byla erotika považována za jeden ze zdrojů životního štěstí (obr. 6). Horlivě jej přejímali i příslušníci městského patriciátu a bohatí obchodníci. Lze předpokládat, že podobné nástěnné malby jako v zámečku Kusajr Amra, vyvedené v pestrých barvách, nebyly nikterak výjimečné v mnoha soukromých domech (obr. 7) a zvláště ve veřejných lázních. Potvrzují to zprávy z islámského Východu i Západu (muslimského Španělska). Podle jednoho lékaře ze 14. století měly erotické scény na stěnách lázní i terapeutický efekt, neboť vracely mužům sílu, kterou v horkém vzduchu ztratili. Jelikož veřejné lázně byly v islámském středověku neodmyslitelnou součástí každého města, působilo tam zřejmě mnoho malířů, kteří se touto činností zabývali a kteří se přitom patrně často střetávali s nevraživými reakcemi nesmlouvavých náboženských hodnostářů. Právě jim lze „děkovat“ za to, že se s výjimkou zmíněného zámečku Kusajr Amra z těchto nástěnných maleb téměř nic nezachovalo.

3 Anonym, „Scény z dvorského života“, první polovina 8. století, nástěnná freska, naleziště: zámek Kusajr Amra (západní stěna hlavního prostoru), letní rezidence umajjovského chalify al-Valída II., Jordánsko.

Erotické motivy se vyskytovaly i na miniaturách iluminovaných rukopisů. Šlo o díla různých žánrů a různého zaměření. Byly to jednak vlastní erotické příručky pojednávající o sexuálním životě (obr. 8–16), dále milostné básnické dívány a humorné i sentimentální příběhy o zamilovaných párech a konečně některé vědecké či pseudovědecké spisy. K první skupině patří například známé dílko *Zahrada vůní pro potěchu mysli* (*Ar-Raud al-átir fi nuzhat al-chátir*, kolem roku 1550) od Muhammada an-Nafzáviho (viz ukázku v následujícím oddílu Sexualita, erotika a láska v literatuře), ke druhé například rovněž známá a po celém islámském světě rozšířená sladkobolná romance *Vyprávění o Bajádovi a Rijád* (obr. 17–19). Do druhé skupiny lze zařadit i poému *Sedm trůnů* (obr. 20) nebo rozsáhlý romantický epos *Chosrou a Šírín* – o barvitých životních osudech a milostných dobrodružstvích přelétavého sasánovského prince a později vladaře Chusraua Parvíze (590–628) a věrné arménské princezny, později královny Šírín; jeho autorem je však perský básník Iljás ibn Júsuf Nizámí (1141–1209), a proto je literární ukázka zařazena v kapitole Perský a kurdský svět;

zde uvádíme jen několik ilustrací z tohoto velmi oblíbeného díla, uchovaného v několika cenných bohatě iluminovaných rukopisech, jež vznikly v různých dobách a v různých místech islámského světa (obr. 21–23).

Erotické scény byly zobrazovány také na uměleckých předmětech i předmětech denní potřeby (mísy, džbány, poháry, skříňky, nástěnné kachle, hrací karty aj.). Toto umění se rozšířilo zejména v Íránu a muslimské Indii 19. století.

Závěrem je třeba znovu zopakovat fakt, že islám nezaujímal záporný, odmítavý postoj k pohlavnímu životu, jak by se mohlo zdát z mála dochovaných dokladů v oblasti výtvarného umění. Muslimští autoři psali o sexu otevřeně a bez zábran, a to nejen o heterosexuální, ale i homosexuální lásce.

Pokud proti otevřenému zobrazování sexuálního aktu vystupovali přísní muslimští teologové, pak nevyjadřovali odmítání sexu jako takového, nýbrž přesvědčení, že sex má zůstat v soukromé sféře. Sexualitu pokládá islám za přirozenou součást lidského života, za jeden ze zdrojů životního štěstí.

Sexualita, erotika a láska v krásné literatuře

Klasická arabská literatura je pojem velice široký – jak z časového, tak i prostorového hlediska. Nejstarší památky arabské literatury pocházejí z předislámské doby (zhruba od začátku 6. století do poloviny 7. století), ale její historii lze sledovat až do konce islámského středověku (18. století). Vznikla na Arabském poloostrově, brzy se však po islámské expanzi a vytvoření arabsko-islámské říše a její civilizace, která dosáhla největší-

ho rozkvětu v 9. až 12. století, rozšířila na obrovské území prostírající se od severozápadní Afriky a muslimského Španělska přes dnešní arabský Východ až do Íránu. Arabskou se nazývá proto, že je psána arabským jazykem, avšak o její rozkvět se zasloužili vedle Arabů i příslušníci dalších národností islámského impéria, na prvním místě Íránci, dále Turci, Berbeři a jiní.

V arabské literatuře od předislámské doby až

4 Anonym, „*Odpočívající krásy*“, první polovina 8. století, nástěnná freska, naleziště: zámek Kusajr Amra (východní čelní stěna první vedlejší prostory), letní rezidence umajjovského chalífy al-Valída II., Jordánsko.

5 Anonym, „*Žena s dítětem a žena s košíkem*“, první polovina 8. století, nástěnná freska, naleziště: zámek Kusajr Amra (jižní stěna druhé vedlejší prostory), letní rezidence umajjovského chalífy al-Valída II., Jordánsko.

6 Anonym, „Dvorská scéna“, polovina 13. století, polychromní malba na papíře, obrazec rukopisné strany 32x25,5 cm, z knihy: Pseudo-Galén, *Kitáb ad-dirjáq (Kniha o protijedech)*, asi polovina 13. století, pravděpodobná provenience: Mosul, severní Irák, uloženo: Nationalbibliothek, Vídeň, Rakousko (A. F. 10, folio I recto).

Scéna z každodenního života na panovnickém dvoře dokládá, že zvláště aristokratické vrstvy islámské společnosti vedly vytříbený životní styl, v němž byla erotika pokládána za jeden ze zdrojů životního štěstí. Vládce, obklopený dvořany, popíjí svůj nápoj. Jeho služebník, který sedí před ním, mu opéká maso. Za palácem se čtyři dělníci věnují své obvyklé práci. Vlevo dole jako by muž něco šeptal svému sousedovi. Nahoře je lovecká scéna, dole jsou muži a ženy na velbloudech.

7 Anonym, „Milenci“, nástěnná malba v domě obchodníka v Džulfě, Isfahán, Írán.

Scéna zachycuje milence ve chvíli, kdy odkládají šat. Vytríbený životní styl islámské aristokracie, v němž hrála erotika důležitou roli, horlivě přejímali i příslušníci městského patriciátu i bohatí obchodníci.

po kulturní obrození v 19. a 20. století náleželo první místo básnictví. Poezii pokládali Arabové za literaturu v pravém smyslu toho slova, poezie plnila estetickou funkci a poskytovala silný estetický zážitek. Pro svůj působivý estetický účín hrála nezastupitelnou úlohu i ve společenském a politickém životě. V próze naproti tomu neměla estetická funkce zpravidla prvořadý význam. Jejím hlavním účelem obvykle bylo sdělovat nebo vyprávět určitá fakta, poutavým způsobem poučovat a vzdělávat. Staroarabský básník se těšil ve svém kmene neobyčejné úctě. Byl mluvčím a tribunem kmene, opěvoval jeho hrdinské činy a slavnou minulost, chránil jeho tradice a ostrou satirou hájil jeho čest proti nepřátelům. Byl do svého kmene pevně včleněn a jeho obrazy a popisy plně odpovídaly kolektivnímu ideálu.

V předislámské době se pěstovaly a ústně tradovaly dvě básnické formy – *kit'a* (doslova kousek) a *kasída*. *Kit'a* byla krátká příležitostná báseň, původně spjatá s nejstaršími druhy básnického projevu – satirou a elegií. *Kasída* (viz také níže) představovala delší a složitější polytematickou skladbu. Začínala milostným úvodem, pak obvykle ná-

sledoval popis krajiny, přírody, velblouda nebo koně, chvála vlastní osoby nebo vlastního kmene, chvalozpěv na mecenáše nebo významnou osobu a vedle toho v ní zněly často i verše věnované vínu, lovu nebo rozjímání o životě a smrti.

Z předislámské Arábie se zachovaly i rozmanité prozaické žánry folklorního původu. Jsou to většinou krátké epické útvary – tradice čerpaní z arabského dávnověku, báje, legendy, přísloví a vyprávění o kmenových šarvátkách a raziích. Vysoce ceněno bylo řečnické umění, zvláště projevy etického a náboženského obsahu. S řečnickým patosem a v rýmované próze pronášeli své výroky věštcí. Na tuto tradici pak navázal Muhammad a dovedl ji k vysoké formální dokonalosti v *koránu*.

Korán je kanonizovaný soubor Muhammadových výroků, které pocházejí z období let 610 až 632. Muhammad je pronášel jako zjevené slovo Alláhovo. Skládá se ze 114 kapitol (*súr*), seřazených, kromě úvodní *súry*, zhruba od nejdelších po nejkratší. Základní složku koránu tvoří věrouka islámu, jeho eschatologie a hlavní zásady jeho politicko-organizační a právní doktríny. Celkem spolehlivě lze stanovit *súry* z mekského období (610–622) a medínského období (622–632), které se od sebe výrazně liší nejen obsahem, ale i formou, jazykem a stylem. K charakteristickým rysům zvláště raných mekských *súr* patří krátký verš, extatická řeč a poetický jazyk. Medínské *súry* mají delší větnou stavbu, prozaický ráz a zaměřují se na organizační otázky islámské obce.

Nová etapa ve vývoji arabské literatury začala poté, když se k moci dostala dynastie Umajjovců (661–750) se sídelním městem Damaškem. Přesun politického těžiště říše z Arabského poloostrova do Sýrie a dobytí rozsáhlých území s sebou nely složité přizpůsobování usedlému, městskému způsobu života, neboť beduínský živel lpěl v tomto období ještě pevně na svých tradicích a etických normách. Byly položeny základy budoucí arabsko-islámské kultury, která si osvojila a dále rozvíjela odkaz antiky a helénismu a aramejsko-syrské a íránské kultury. V epoše Umajjovců dochází k dynamickému rozvoji poezie, v níž je patrný svár starého a nového, tradice a nových forem a témat. Na dvoře chalífů se uplatňují panegyričtí básníci, vzniká poezie různých náboženských a politických skupin a na Arabském poloostrově

8 Anonym, „Perská kráska“, 16. století, polychromní malba na papíře, z perského alba miniatur.

prožívá velký rozkvět milostná poezie (viz níže). Próza je zastoupena hlavně díly historického zaměření, která mají místy literární charakter. Pozornosti se též těší báje, legendy a rozmanité folklorní látky ze staré Arábie i z okolních zemí, jež jsou sbírány a zaznamenávány.

Také nástup dynastie Abbásovců (750–1258) znamenal hluboký předěl v dějinném a kulturním vývoji islámského světa. Chalífovo sídlo bylo přeneseno ze Sýrie do Iráku, do nově založeného města Bagdádu, ležícího na arabsko-iránském pomezí. To vedlo k výraznému posílení iránskému vlivu ve státní administrativě i kultuře a literatuře a k omezení dosavadní arabské hegemonie. V tomto vrcholném období islámské civilizace dochází k velkému rozmachu filozofického myšlení a mnoha vědních oborů – medicíny, matematiky, astronomie, geografie, přírodních věd a samozřejmě i islámské dogmatiky, práva a arabské gramatiky. Literatura se obohacuje formálně i obsahově, do poezie vnáší Iránci nový styl, nové básnické

obrazy a figury. Tradiční *kasída* slouží hlavně panegyrikům, hojně se pěstují samostatné básnické útvary – verše milostné, pijácké, lovecké, filozoficko-meditativní, niterný duchovní prožitek básnicky ztvárňují mystikové. V milostných verších zaznívá často vypjatě erotická, frivolní nota, někteří básníci však píší dvorskou poezii a opěvují zbožňovanou dámu (viz níže).

Prozaická tvorba náleží převážně do takzvané *adabové* literatury, jejíž úlohou bylo vzdělávat a zároveň kultivovanou formou bavit. Od 11. století vykazuje ve vzrůstající míře znaky manýrismu (rýmovaná próza, květnatý jazyk, rétorické figury, slovní hříčky, synonymika aj.). Příznačný je učený charakter prózy, která obsahuje mnoho odborných výrazů, citátů a odboček do různých vědních oborů.

Svébytná kultura a literatura se vyvíjela v muslimském Španělsku (Andalusii; 711–1492), které dalo arabské literatuře také dvě strofické formy – *muwaššah* a *zadžal*. Ke skvostům andaluské

9 Anonym, „Mladík s falickým symbolem“, 16. století, stránka z perského rukopisu.

poezie patří přírodní lyrika s krásnými popisy zahrad, květin, hor a řek a kurtoazní milostná poezie (viz níže). Tématem lásky byl upoután i učený autor Ibn Hazm z Córdoba (994–1063), který napsal psychologicko-etické dílo o lásce a milencích a proložil je mnoha zajímavými příběhy (viz níže). Na andaluské půdě se ve 12. století rovněž dovršil impozantní vývoj arabské filozofie, především v osobě a díle největšího filozofa muslimského Západu Ibn Rušda (Averroese; 1126–1198).

Stojí za zmínku, že právě tehdy, kdy křesťanská *reconquista* od 11. století postupně dobývá muslimská území v Andalusii, začíná si Evropa na Pyrenejském poloostrově systematicky osvojovat odkaz arabské vědy, filozofie a kultury a získává tak mnoho plodných podnětů pro svůj dal-

ší duchovní růst v epoše humanismu a renesance.

Lásku ztvárnila klasická arabská literatura v rozmanitých podobách a odstínech, od nejnižších poloh až po ty nejvyšší – jako lásku tělesnou, frivolní, sentimentální, platonickou, filozoficky reflektovanou i jako ryze spirituální, nadpozemskou lásku mystiků k Bohu. Dovedla působivě vyjádřit radosti a rozkoše milostného vzplanutí, ale i trýzeň nešťastné lásky, marnou touhu, bolest rozluky i tíhu osamění. Zpodobené milostné vztahy odrážejí reálné životní podmínky, společenské poměry a duchovní klima, v některých obdobích však jsou výrazně poplatné literární konvenci.

Již v poezii předislámské doby se vytvořil a ustálil básnický tvar zvaný *kasída*, delší skladba s pevnými formálními pravidly (průběžný rým a kvantitativní metrum) a vymezeným okruhem témat. *Kasídu* otvíral milostný úvod (*nasíb*), který se odvíjel sledem konvenčních motivů a obrazů. Básník putující pouští dorazí – někdy doprovázen přáteli – k opuštěnému tábořišti, sestoupí z velbloudice nebo z koně a vzpomíná teskně (často i s pláčem) na šťastné chvíle, které na těchto místech prožil se svou milou. Vybavuje si její půvaby a lká nad zašlou láskou.

Imru'ulkajs

Imru'ulkajs (kolem 500–550) je nejslavnějším předislámským básníkem. Pocházel z knížecího rodu v Nadždu na Arabském poloostrově. Zanechal *díván* (sbírku básní) obsahující asi 25 *kasíd*. Poznal dobře beduínské prostředí a zamiloval si pouštní přírodu. Vynikl především v milostné lyrice a v popisech přírody. Ve svých smyslově erotických verších popisuje milostné zážitky a zejména objekt své lásky s mnoha podrobnostmi, se spontánním naturalismem a přiléhavými obraznými příklady. V jeho básních nechybí ani pesimisticky laděné úvahy o vrtkavosti osudu.

Postůjme, přátelé,
plačme pro ni,
pro milou,
pro pusté ležení
tam, kde se nad Dachúl s Haumalou
písečné duny kloní,
pro Túdich s Mirkátem,
kde vlnám větrů ze všech stran

10 Anonym, „Mladík v evropském oděvu svléká ležící perskou krásku“, 17. století, polychromní malba na papíře, z perského alba miniatur.

11 Anonym, „Láskyplné objetí“, 16. století, polychromní malba na papíře, z perského alba miniatur.

12 Anonym, „Milostný akt“, 17. století, polychromní malba na papíře, z perského alba miniatur.

nevydá snadno stopy zem,
které zde zanechal kdysi tvé milé stan.

Petráček, Karel (1977): *Básníci pouště: Arabská poetika devíti století*. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 40.

Antara ibn Šaddád

Antar(a) ibn Šaddád (asi 525–615) patří do okruhu předislámských básníků. Nesmířil se se svým podřízeným postavením černého otroka a s ponižováním, kterého se mu dostávalo i poté, co dosáhl svobody. Také ve svých básních se Antara předvádí jako neohrožený bojovník. Stal se symbolem nepřemožitelného siláka, hrdinou lidového románu, který vznikl ve středověku a ještě v první polovině 20. století byl profesionálními vypravěči recitován v různých arabských zemích.

Čí jsou ty stopy v roklí?
Vít je snímá. Ještě
padají moje slzy
do slehlých trav jak deště,
ještě chci najít milou,
země však o ní nemá
zpráv; je už vyklizená,
ohluchlá deštěm, nemá ...
Padají moje slzy,
ta těžká voda, tíha,
a z prázdná vykřik havran,
který mě jak stín stíhá ...

Džbán žízně: Stará arabská poezie (1966). Přeložil Karel Petráček. Přebásnila Jana Štroblová. Praha: Mladá fronta, 1966, s. 80.

Lze tedy jen přisvědčit výstižné charakteristice, že „staroarabský básník lásku především vyplakal“ (Karel Petráček). Někdy však básník překročil meze dané tradicí a vyjádřil opravdový milostný cit nebo erotický prožitek.

Antara

Marně ti skládám básně. Vid?

Vím už dneska:

Nelze tě popsat, Ablo,

jsi příliš hezká.

Když řeknu, žes úplněk ve tmě,

že jsi jak luna –

což má úplněk oči gazel?

A je luna slunná?

Vždyť i to světlo hvězd, i to div nechablo,

když jsi se usmála.

Mám dál koktat veršiky, Ablo,

o zubech-perlách? Proč? Můj maják jsi,

pro tebe pláči,

kometa vlasů tvých

mě po nocích necestou vláčí, ...

Džbán žízně: Stará arabská poezie (1966). Přeložil Karel Petráček. Přebásnila Jana Štroblová. Praha: Mladá fronta, 1966, s. 13.

13 Anonym, „Mladí milenci“, 16. století, polychromní malba na papíře, perská miniatura.

Imru'ulkajs

Kolikrát
s bílou Arabkou
v přístěnku stanů,
o němž se ani nesmí zdát,
jsem se těšil lásky hrou.
Nebylo třeba pospíchat.
Prošel jsem stráží
žárlivých bratranců,
z nichž každý chystal se,
že mi hlavu srazí,
nad námi zářily jasné Plejády,
jako bys perly svázal do řady.
Vklouzl jsem k ní právě ve chvíli,

kdy u stěny odložila svůj šat
a k spánku ulehla jen v tenké košili.
„Proboha!“ vykřikla,
„teď už ti není rady!
Neunikneš!
A vidím, že jsi stále tvrdohlavý!“
Vyvedl jsem ji do temnoty
a ona,
vlekouc za sebou hedvábný závoj
po písku, stírala naše stopy.

Petráček, Karel (1977): *Básníci pouště: Arabská poetika devíti století*. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 135.

K velkému rozkvětu milostné poezie došlo po vzniku arabsko-islámského impéria (chalífátu) v epoše Umajjovců (661–750), kdy se centrem politické moci a sídelním městem stal Damašek. I nadále se pěstuje tradiční *kasída*, nyní ovšem tematicky přizpůsobená novému prostředí, ale vedle toho vzniká samostatná milostná báseň (*ghazal*), poměrně krátký útvar nepřesahující obvykle třicet veršů. V něm se básnický projev již individualizuje, *ghazal* dává mnohem více nahlédnout do vnitřního života básníka, vyjadřuje jeho osobní, subjektivní prožitky. Domovem *ghazalu* byl v umajjovské době především Arabský poloostrov – rozsáhlé kraje Hidžázu s jeho pouštěmi a městy Mekkou a Medínou. V Hidžázu, který se tehdy ocitl na periferii říše a stál stranou mocenského boje a ideologických konfliktů, byly příznivé podmínky k pěstování intimního lyrického žánru. Milostná lyrika se zde rozvíjela dvěma vyhraněnými směry – jako lyrika městská (Mekka a Medína) a beduínská. Kromě rozdílného společenského prostředí se liší postojem k lásce, projevy lásky a milostným ideálem.

Milostná lyrika Mekky a Medíny je poezií galantního dvoření, flirtu, intimních schůzek a erotické lásky a je projevem nových životních forem a uvolněných mravů bohatých vrstev těchto měst. Hlavními představiteli tohoto směru jsou Umar ibn Abí Rabí'a a al-Ahvas.

Umar ibn Abí Rabí'a

Umar ibn Abí Rabí'a (644–712), „Don Juan Mekky“, je největším milostným básníkem umajjovské doby. Narodil se v Medíně, ale většinu života strávil v Mekce. Pocházel z bohatého a vliv-

14 Anonym, „Milenecké dvojice“, 1665, polychromní malba na papíře, ilustrace z perského rukopisu s básněmi.

ného rodu mekského kmene Kurajš. Byl typickým představitelem horních společenských vrstev Medíny a Mekky a jejich epikurejského vztahu k životu. Tradice jej líčí jako duchaplného básníka

15 Anonym, „Scéna z islámského harému“, polychromní malba na papíře, ilustrace z perského rukopisu, uloženo: British Library, Londýn, Velká Británie.

Princ sedí v harému pod baldachýnem a jedna z konkubín mu podává víno. Harémy byly na Předním východě součástí sídla panovníka a mocných velmožů od starověkých dob. Zůstaly zachovány i po nástupu islámu a jejich rozmach kulminoval v turecké osmanské říši, kdy počet konkubín dosahoval i několika set. Osmanští sultáni se s konkubínami ženili jen zřídka. Když si Süleyman I. Kanuni (Zákonodárce) (1520–1566) vzal za ženu konkubínu Roxelanu, byla to první panovnická svatba za dobu delší než století. Někteří sultáni užívali konkubíny pouze k uchování panovnické linie a v milostném životě preferovali mladíky. Například psychicky nevyrovnaný Ibrahim (1640–1648) měl sklon k orgiím nejrůznějšího druhu, které vyvrcholily v hrůzný čin, když nechal všech 280 konkubín zavázat do pytlů a svrhnout do Bosporu.

vybraného vkusu a okouzujícího společenského vystupování, který miloval humor, jiskřivou konverzaci a v prvé řadě krásné ženy. Intimní schůzky s nimi pak ve svých verších velice živě popisoval. Skládal takřka výhradně milostnou poezii.

*Ať se mi splní přání,
které denně vzrůstá,
ať mohu tvou pleť čichat,
vdechnout oči, ústa,
ať ve tvých ústech*

omyji svá, – sladce, temně,
s posledním pomazáním
ať jde ještě ke mně
tvá krev a tvoje tělo, –
ať má věčná družka
nesleze v ráji ani v pekle
z mého lůžka ...

Džbán žízně: Stará arabská poezie (1966). Přeložil Karel Petráček. Přebásnila Jana Štroblová. Mladá fronta, Praha, 1966, s. 72.

Jestližeš nikdy nebyl
láskou zmámen,
jsi jen kus vyschlé skály,
jsi jen kámen ...
A láska do nás vchází
jak krev do žil,
abys měl živé srdce,
abys ožil.

Džbán žízně: Stará arabská poezie (1966). Přeložil Karel Petráček. Přebásnila Jana Štroblová. Praha: Mladá fronta, 1966, s. 71.

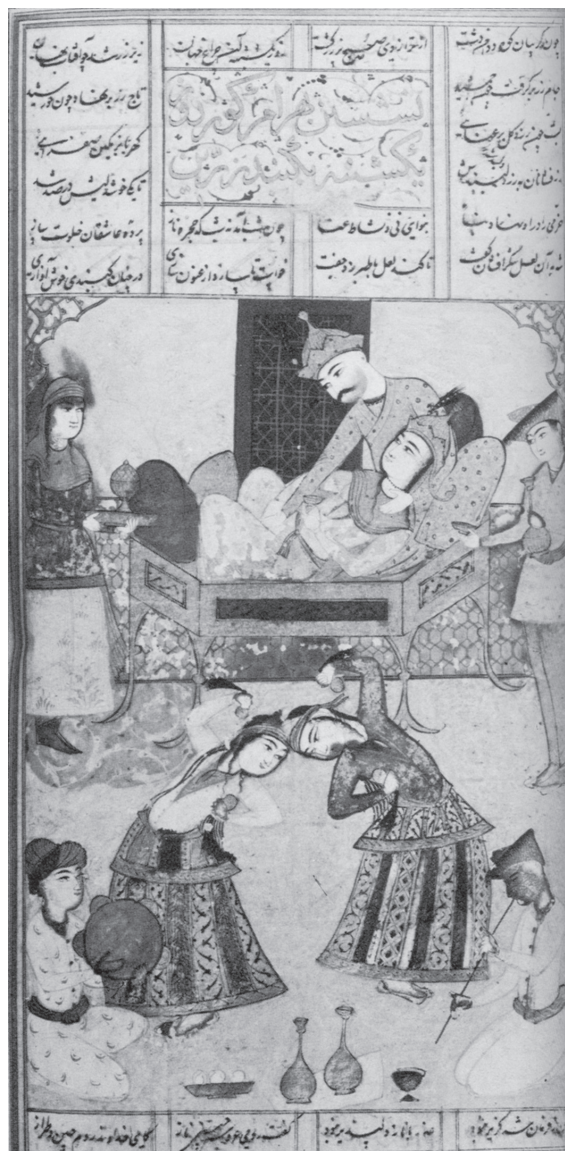
Al-Ahvas

Al-Ahvas (655–728) je autorem milostné poezie umajjovské doby. Jeho něžná lyrika s využitím tradičních motivů (například „havran rozlučky“) a úsporných básnických náznaků mistrně líčí krásu ženy, slasti i bolesti lásky. Skládal však též troufalé, ironické verše, namířené proti urozené společnosti aristokratů, v jejichž kruzích se téměř celý život pohyboval. Opovážlivé milostné básně na několik urozených dam mu vynesly tvrdý trest: byl zmrskán, postaven na pranýř a poslán do vyhnanství.

Byl to jen příznak,
co se zjevil očím tvým,
nebo plál oheň
nad tábořištěm Salminým?
Za jejím stanem mezi studněmi
a květy narudlými
jdou hosté jako za dobrodinci svými.

Zbyly po něm jen lehké stopy.
Vítr je v záplavách deště topí.

Tak také lidé v čase jdou,

16 Anonym, „Erotická scéna“, 17. století, polychromní malba na papíře, ilustrace z perského erotického rukopisu, Kašmír.

zanechávající za sebou
v ležích opuštěných
zem rozrytou.

Cestou karavan (1975). Přeložil Karel Petráček. Praha: Československý spisovatel, 1975, s. 45.

Za noci pod Plejádami, když vrcholí,
dva osamělí milenci si lásku slibují
a posílají pozdravy přes nekonečná údolí.
Tak tráví noc v příjemném rozechvění
a rozejdou se, když na den noc se mění.

17 Anonym, „Šamúl přináší Bajádovi dopis od Rijád“, 13. století, polychromní malba na papíře, obrazec rukopisné strany 19x20,5 cm, provenienc: Maghrib (Španělsko nebo Maroko), uloženo: Apoštolská knihovna, Vatikán (Ms. Ar. 368, folio 17 recto).

Miniatura zobrazuje Šamúl, služebnou a důvěrnici Rijád, jak úzkostlivě svíranému Bajádovi přináší dopis od své paní. Schůzka se koná za městem, vedle vodního toku. Poblíž je palác a zídka oběhnaná zahrada.

Milostné Vyprávění o Bajádovi a Rijád bylo po islámském světě velmi rozšířeno. Děj je situován do severní Mezopotámie. Bajád, damašský kupec, cestuje se svým otcem do cizích zemí. Jednoho dne je představen jakési vznešené dámě, mezi jejími společníci spatří mladou dívku Rijád a zamiluje se do ní. Jejich milostnému vztahu se však do cesty staví mnoho překážek a nepřízeň osudu. Bajád a Rijád prožívají trýzeň nešťastné lásky a marné touhy, trápí se a chřadnou.

**Tak jako perly jsou půvabné tváře ozdobou,
ty perlám půvab dáš dokonalostí svou.
Vybraným parfémům dodáváš vůni tajemnou
pouhým dotykem. Kde najdu tobě podobnou?**

Cestou karavan (1975): Přeložil Karel Petráček. Praha: Československý spisovatel, 1975, s. 49.

Druhý směr vznikl v beduinském prostředí Hidžázu. Je to poezie čistě, platonické a vždy nešťastné lásky, nesplněné milostné touhy, trýznivých muk lásky a často i tragického konce. Opěvuje lásku k jediné vyvolené ženě, kterou básník uctívá jako ideál po celý život, lásku, jež se nemůže naplnit, protože do ní zasahuje krutý osud.

Džamíl

Džamíl (zemřel kolem roku 701) patří k významným beduínským milostným básníkům. Na svou vyvolenou Buthajnu skládal básně plné něhy a horoucího citu. Když se začal ucházet o Buthajninu ruku, její rodiče mu ji odmítli dát, protože se neslušelo, aby se dívka provdala za toho, kdo na ni předtím skládal milostné verše. Buthajna se dostala jinému muži, ale Džamíl se s ní tajně stýkal. Musel pak opustit svůj kmen a pobýval v Je-

menu, Sýrii a Egyptě, kde zemřel. Své jediné vyvolené zachovával věrnost až do smrti. (V uvedené ukázce z básnickovy tvorby je jméno milé zkráceno na Basna.)

Severní větře,
cožpak nevidí, jak hubnu a jsem zamilován?
Severní větře,
zaleť od ní sem, severní větře, prosím o van

18 Anonym, „Bajád leží v mdlobách u říčky“, 13. století, polychromní malba na papíře, obrazec rukopisné strany 19,8x21 cm, provenience: Maghrib (Španělsko nebo Maroko), uloženo: Apoštolská knihovna, Vatikán (Ms. Ar. 368, folio 19 recto).

Přítel přichází utěšit nešťastného milence. Zahlédne ho ve chvíli, kdy se Bajád, zmučený bolestí lásky, zhroutí u břehu říčky. Kromě paláce a zahrady ukazuje miniatura také náúru, obrovské kolo sloužící k zavlažování a dodnes používané v syrském městě Hamá na řece Orontu.

19 Anonym, „Bajád zpívá a doprovází se na loutnu“, 13. století, polychromní malba na papíře, obrazec rukopisné strany 17,5x19,2 cm, proveniencie: Maghrib (Španělsko nebo Maroko, uloženo: Apoštolská knihovna, Vatikán (Ms. Ar. 368, folio 10 recto).

Bajád zpívá v zahradě o své lásce a hraje na loutnu. Před ním je vznešená dáma se svými společnicemi. Tři dívky s pohárem v ruce naslouchají soustředěně jeho zpěvu. Ostatní hledí na svou paní a sledují její výraz.

jejího dechu, aby sem
i její jméno Basna – krásná – válo ...
Severní větre, řekni jí,
že od ní postačí mi
míň než málo.

Džbán žízně: *Stará arabská poezie* (1966). Přeložil Karel Petráček. Přebásnila Jana Štroblová. Praha: Mladá fronta, 1966, s. 31.

Prosím tě, Alláhu, ať máme hroby vedle,
stejnou hroudu,
ať jsme si blízko v příštím životě
i při posledním soudu.

Džbán žízně: *Stará arabská poezie* (1966). Přeložil Karel Petráček. Přebásnila Jana Štroblová. Mladá fronta, Praha, 1966, s. 33.

Milostná poezie epochy abbásovského chalífátu (750–1258; sídelní město Bagdád) navazuje bezprostředně na poezii předchozího období, ale přijímá i podněty íránské literární tradice. Básníci píší převážně erotické verše, líčící půvaby žen i chlapců a milostné zážitky s nimi a reflektující volné mravy horních vrstev bagdádské společnosti, vystihující atmosféru veselých dvorských hostin

a zábav. Ve svém repertoáru mají i verše vyjadřující nenaplněnou milostnou touhu nebo věnované hrdě, nepřístupné ženě, která odmítá dvoření a nedá se obměkčit snažnými prosbami. Mezi těmito básníky vynikli zejména Baššár ibn Burd, Abú Nuvás a Abbás ibn al-Ahnaf.

Baššár ibn Burd

Baššár ibn Burd (714–783) je arabským básníkem perského původu rané abbásovské doby. Názory na jeho dílo bývají rozporuplné, jako byla rozporuplná osobnost básníka, který tvořil na přelomu dvou epoch, zakoušel střety arabských a íránských tradic a prožil nelehký život: Jeho rodiče byli nějaký čas otroky, Baššár byl od narození slepý, neustále usiloval o přízeň vládců, aby upevnil své vratké postavení v nejisté době ideologických sporů a převratů. Nakonec byl obviněn ze sympatií k manicheismu, odsouzen k veřejnému trestu a pod ranami karabáčem zemřel. Ze zřejmě rozsáhlého Baššárova díla se zachovala malá část. Nesporné je, že tento mimořádně nadaný básník obohatil arabskou poezii o nové, svěží, nepatetické náměty a postupy, bližší životu, takže se jeho verše setkaly s odezvou a oceněním. Milostná poezie básníka „vidícího slepýma očima“ jemně sugeruje jak roztoužené očekávání, tak žaluplné stavy nitra rozbolavělého láskou, ale dokáže i provokovat naturalistickými popisy erotických zážitků.

Perla má ukrytá na dně ulity,
vybraná kupcem – to jsi ty.
Nemohla uvěřit, slyšíc to, Fátima,
jak mohu vidět ji slepýma očima.
Jen nechte mě s tou pěknou ženou
ochutnat samotou, na zádech rozloženou,
a vstaňte, spáči znaveně na lůžku ležící,
a ptejte se, jak tráví noc
dva bdící zvrhlíci.

Cestou karavan (1975). Přeložil Karel Petráček. Československý spisovatel, Praha 1975, s. 62.

Abú Nuvás

Abú Nuvás (asi 756–asi 810) je jedním z nejvýznamnějších představitelů netradiční poezie rané abbásovské doby. Prvních třicet let života prožil v Basře, která rozhodujícím způsobem utvářela

20 Anonym, *Svatba Júsufa a Zulajchy*, 1556, polychromní malba na papíře, ilustrace z rukopisu *Haft Aurang (Sedm trůnů)*, poémy od perského básníka Núruddína Džámího (1414–1492), Mašhad 1556, uloženo: Freer Gallery of Art, Washington, D. C., USA.

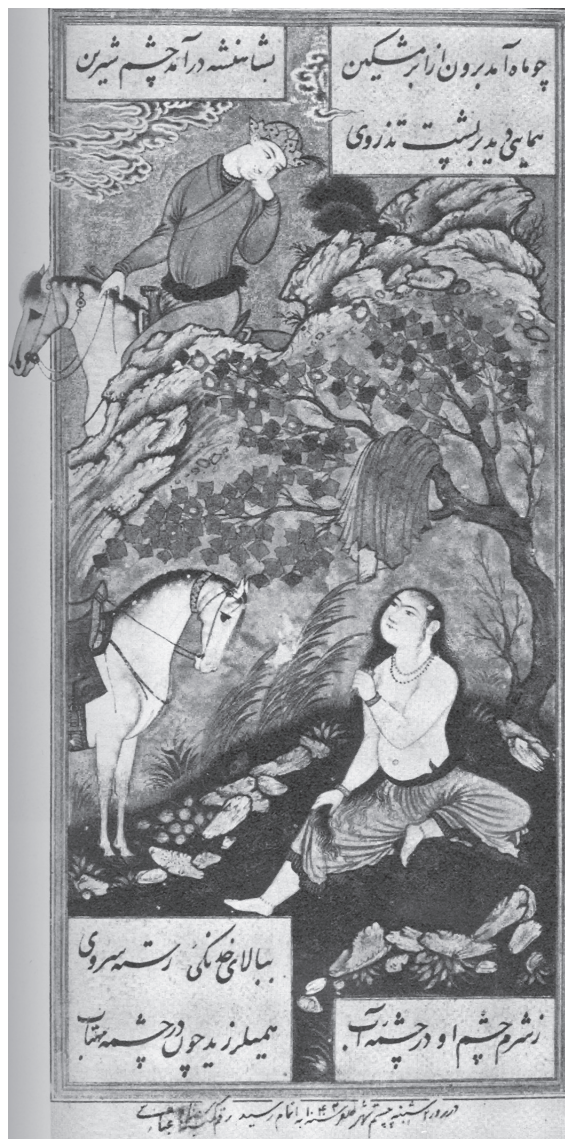
Svatební scéna ilustruje perský romantický epos *Júsuf a Zulajchá*, připisovaný (patrně nesprávně) perskému básníku Abulkásimu Firdausímu (ca 934–ca 1025).

intelektuální vývoj talentovaného a vědychtivého mladíka. V jeho tvorbě najdeme všechny tradiční i moderní žánry, proslul však zejména milostnými a pijáckými verši. Abú Nuvásúv požitkářský životní styl, neskrývané homosexuální sklony, frivolní verše a přezíravý vztah k náboženství provokovaly puritánské muslimy, takže byl donucen přesídlit do Bagdádu, kde se mu navzdory špatné pověsti prostopášníka podařilo získat přízeň dvora, i když ne natrvalo. Někteří literární historikové soudí, že se ve stáří oddal zbožnému životu, jeho asketické básně jsou však spíše výsledkem chvilového duševního rozpoložení.

Za bílou gazelou jen vzpíná
se touha má a za jantarem vína.
Žít ani nechtěl bych
bez milování
srnečků arabských
nebo perského rodu.
Dobré chování mají,
krásnou tvář,
a mají-li krev v žilách obojí,
vznešený původ k vznešené duši připojí.
Nic více nemůžeš si přát,
když ještě na loutnu dovedou hrát.
Pár facek tomu, kdo to tají.
Prolhaný je to lhář.

Cestou karavan (1975). Přeložil Karel Petráček. Praha: Československý spisovatel, 1975, s. 74.

Co já mám, Bišře, do činění
s válkou a zbraněmi? Zem pustoší.
Nad rozkoší a zábavou září mi hvězda.
Na mě spolehnutí není,
mně nepřítel se nevzdá,
ač ztrácí bitvu za bitvou.
Mé srdce, když ho vidí, jak v šiku nastupuje,
do kalhot zalézá
a káže nazad zapřáhnout mi koně do postroje.
Nevím, co je to pancíř, kožená helma, pavéza.
A do dále když ženou se vítězné vaše roje,
starám se, kudy cesta moje,
pro případ, kdybyste prohráli.
Kdyby šlo takhle o hýření,
o víno, které v ruce pěni
dívce pyšné a s náhrdelníky,
o to, jak milovat ženy
a jako v cukránce sát z úst jim sladké sliny!

21 Anonym, „Chusrau pozoruje Šírín“, 17. století, polychromní malba na papíře, perský rukopis ze 17. století.

Malba ilustruje v islámském světě velmi oblíbený romantický epos perského básníka Iljása ibn Júsufa Nizámího (1141–1209) *Chusrau a Šírín*. Pojednává o životních osudech a milostných dobrodružstvích přelétavého sasánovského prince a později vladaře Chusraua Parvíze (590–628) a věrné arménské princezny, později královny Šírín; příběh končí krvavou tragédií: panovníka zavraždí jeho syn, jenž byl zamilován do nevlastní matky Šírín, a ona, věrná manželka, ukončí život vlastní rukou u lože mrtvého.

Jak rytíř obrněný,
stád ochránce,
získal bych jejich díky.

Cestou karavan (1975). Přeložil Karel Petráček. Praha: Československý spisovatel, 1975, s. 70.

Al-Abbás ibn al-Ahnaf

Abbás ibn al-Ahnaf (zemřel roku 804 nebo 809) náleží do okruhu milostných básníků abbásovské doby. Navazoval na umajjovskou medínskou lyriku. V jeho dvorské milostné poezii (*ghazal*) je čistá, zduchovnělá láska spjata s ideálem uctívané, zbožňované ženy, jak ho známe z evropských středověkých rytířských románů. Básník ji nazývá paní (*sajjida*), kněžnou (*amíra*), královnou (*malika*) a sám sebe jejím sluhou a otrokem.

Běda, když lstivé krásky ti tvé srdce zajaly
a zahubily smrtí zlou.

Láskou miláčka zavedly a ránu zařaly.

Kráska se vždycky pyšní jeho porobou
a dávno by ho pochovala do hrobu,
kdyby se nechvělo tělo zraněné lásky chorobou.
Jsem spojencem a bratrem kruté lásky,
ač jiní třeba prchají před její zlomyslnou hrou.

Petráček, Karel (1977): *Básníci pouště: Arabská poetika devíti století*. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 84.

Cenné hodnoty dali arabské literatuře básníci muslimského Španělska (Andalusie). Inspirováni jeho jedinečnou přírodní a krajinnou scénérií a jeho vyspělou zjemnělou kulturou, v níž se žena těšila větší vážnosti a svobodě než na islámském Východě, obohatili ji niternými lyrickými tóny, novými básnickými obrazy a neotřelými popisy. V jejich verších se často prolíná přírodní a milostná lyrika; básníci personifikují přírodu a vyznávají jí lásku jako krásné ženě.

Ubáda ibn al-Fazzáz

Ubáda ibn al-Fazzáz (10.–11. století) patří k andaluským básníkům. Skládal i strofickou poezii.

Má luna dokonalá,
slunce o poledni,
ratolest na skále,
mošus, v němž vůně spala;
jakým jaseem se dní,
jak zelené má korále,
v jakém parfému se vykoupala!
Zbývá ti naděje malá,
když zahlédls ji poslední:
máš s láskou namále.
Milovat jiné ti zakázala.

Petráček, Karel (1977): *Básníci pouště: Arabská poetika devíti století*. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 96.

Ibn Chafádža

Ibn Chafádža (1058–1139) pocházel z Alci-ry ve východní Andalusii. Je básníkem niterných veršů inspirovaných andalusou přírodou, která se mu stala estetickým ideálem krásy. Měl hluboký, vřelý vztah k své zemi a k svému rodnému městu. Andalusii vyznává lásku krásnými metaforami jako milované ženě.

Rajská Andalusie,
krásná žena,
nahá a očím vystavená,
když ukládá se k spánku.
Vůni nejvybranějších parfémů
ucítíš v dechu jejího vánku,
žár jejích prosluněných rán
sálá z úst s planoucími zuby
a z temných rtů krvavá černá
noci tě volá do záhuby.
A pokaždé když bríza
jak východní vítr vane,
zní srdcem jméno milované:
Andalusie.

Petráček, Karel (1977): *Básníci pouště: Arabská poetika devíti století*. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 89.

V prostředí andalusických dvorských kruhů a rytířských bojových družin se zrodilo nové pojetí lásky jako služby uctívané ženě a stalo se oblíbeným tématem básníků. Tato andaluská kurtoazní lyrika patrně ovlivnila románskou trubadúrskou poezii.

V Andalusii vzniklo také originální dílo, jehož obsahem jsou filozofické reflexe o lásce, prokládané a dokumentované příběhy ze života. Jmenuje se *Holubiččin náhrdelník* (*Tauk al-hamáma*) a napsal je učenec a literát Ibn Hazm z Córdoby (994–1063). Autor pojednává o rozmanitých podobách a projevech lásky a milostného vzplanutí a o proměnách milostného vztahu. Zaujímá pevné etické postoje založené na morálních zásadách islámu. Korán se nestaví odmítavě k sexuální lásce, nežádá odříkání v pohlavním životě, ale nabádá k umírněnosti a střídmosti. Varuje před nízkými

pudy a vášněmi, které vedou člověka do záhuby (12:53; 75:40–41). Ibn Hazm oceňuje lásku jako hluboký a trvalý cit. Lásky podle něho přispívá k zdokonalení lidské podstaty a vyrůstá ze souladu a spojení duší.

Ibn Hazm

Holubiččin náhrdelník

(*Tauk al-hamáma*, kolem poloviny 11. století)

Ibn Hazm (994–1063) pocházel z nejvyšších společenských a vzdělaneckých vrstev Córdoba, kde byl jeho otec vezírem. Proslul jako učenec i literát. Zvláštní zájem věnoval oboru, pro který se dnes užívá názvu srovnávací věda náboženská. Z toho důvodu se naučil i latinsky a hebrejsky. Arabské literatuře zůstalo zachováno – ve zkrácené podobě – dílo *Holubiččin náhrdelník* (*Tauk al-hamáma*). Skládá se ze třiceti kapitol; těžštěm každé kapitoly je teoretická, filozoficko-psychologická úvaha o daném tématu, která je pak až na výjimky dokumentována skutečným příběhem.

Holubiččin náhrdelník

Můj přítel Abú Bakr Muhammad ibn Ahmad ibn Ishák mi vyprávěl – a měl to od jedné důvěryhodné osoby, jejíž jméno mně už vypadlo z paměti (myslím, že to byl soudce Ibn al-Hazá') –, že Júsuf ibn Hárún, básník známý pod jménem ar-Ramádí, šel jednou kolem Brány voňavkářů v Córdoba. To bylo místo, kde se scházely ženy. Tu najednou spatřil dívku, která – a teď uvádím jeho slova – „ovládla mé srdce a zajala láskou celou mou bytost“. Odbočil hned z cesty vedoucí k mešitě a šel za ní. Kráčela k mostu, přešla na druhou stranu a zamířila k předměstí zvanému ar-Rabad. Když míjela zahrady Marvánovců – nechť se nad nimi Alláh smiluje –, které se rozkládaly za řekou nad jejich hrobkami na hřbitově v ar-Rabadu, povšimla si, že jde za ní úplně sám a že se všechen jeho zájem upíná jen na ni. Obrátila se tedy, přistoupila k němu a řekla: „Proč za mnou pořád jdeš?“ A on jí odhalil své nitro bolavé láskou. „Tohle pusť z mysli,“ odpověděla, „a nežádej ode mne to, co by mě zneuctilo. Svého cíle se vzděj, neboť ho nikterak nemůžeš dosáhnout.“ Nato on řekl: „Já se spokojím pouhým

22 Anonym, „Chusrau a Šírín spolu laškují po svatbě“, počátek 16. století, polychromní malba na papíře, perský rukopis z počátku 16. století.

Malba ilustruje romantický epos Chusrau a Šírín od perského básníka Iljása ibn Júsufa Nizámího (1141–1209).

pohledem na tebe.“ „To je dovoleno,“ souhlasila. „Paní,“ zeptal se, „jsi svobodná žena, nebo otrokyně?“ „Otrokyně.“ „Jak se jmenuješ?“ „Chalva.“ „A komu patříš?“ „Při Alláhovi,“ zvolala, „spíše se dozvíš, co je v sedmém nebi, než to, na co ses ptal. Nechtěj nemožné!“ „Paní,“ žadonil ještě, „a kde tě mohu příště uvidět?“ „Tam, kde jsi mě uviděl dnes, každý pátek v tuto dobu.“ Pak dodala: „A teď odejdeš ty, nebo mám odejít já?“ Řekl: „Jdi, a Alláh tě ochraňuj.“ Odcházela směrem k mostu, a on ji nemohl následovat, protože se stále ohlížela, aby viděla, zda se k ní nechce připojit. Když prošla mostní branou, pustil se za ní, ale ona již zatím beze stopy zmizela.

Abú Umar, to je Júsuf ibn Hárún, pak pokračoval:

čoval: „Při Alláhovi, od té doby až doposud stále chodím k Bráně voňavkářů a do ar-Rabadu, ale nemám o ní žádné zprávy. Nevím, zda ji nebe pohltilo, nebo se po ní zem slehla. Mé srdce žhne palčivěji než žhavé uhlíky.“

To je ta Chalva, kterou pak opěvoval ve svých verších. Nakonec se o ní přece jen doslechl, poté co kvůli ní odcestoval do Zaragoza, ale to je dlouhá historie. Takové věci se stávají často.

Abú Muhammad Alí ibn Hazm al-Andalusí (1914): *Tauk al-hamáma*. Petrograd, Leiden: D. K. Pétrof, 1914, s. 21–22. Ukázkou přeložil Jaroslav Oliverius.

Anonym

Tisíc a jedna noc

(*Alf laila va laila*, 8. až 18. století)

Bohatý fond milostných témat, motivů a scén představuje sbírka *Tisíce a jedné noci* (*Alf laila va laila*), která obsahuje mnoho látek folklorního původu, ale typologicky náleží k takzvané pololidové literatuře. V nejnižší poloze popisuje s lidovou jadrností a bez jakékoli pruderie pudovou, animální lásku s naturalistickými, až obscénními podrobnostmi. Takové lascivní scény jsou však poměrně řídké. Mnohem častěji předchází milostnému spojení kultivovaná předehra. Milenec je uveden do nádherné komnaty, kde jsou vzácné koberce, stoly z ebenového dřeva posázené perlami a drahokamy, podávají se vybrané pokrmy a nápoje, přicházejí zpěvačky a tanečnice, milenka hraje na loutnu a recituje verše. Ustálenými příměry a rýmovanou prózou se popisují tělesné půvaby dívek. Hoch je krásou dívky tak zasažen, že padne do mdlob, „je mu uloupen rozum“, a onemocní láskou. Próza je často prokládána básněmi, které jsou nezbytným tvárným prostředkem vyprávění, neboť jen ve verších vyjadřují milenci své city a duševní stavy, vyznávají si lásku a posílají si milostná psaníčka. V mnoha příbězích vystupují krásné otrokyně, které se těšily úctě a privilegovanému postavení, zejména v palácích vládců, a to nejen pro své půvaby, ale i pro udivující znalosti a umělecký talent. Tavaddud, otrokyně Hárúna ar-Rašída, zná všechna čtení koránu, tradice o Prorokovi, gramatiku, filozofii, právo, stylistiku, řečnictví, básnictví a hudbu, dovede hrát na loutnu, tančit, zpívat a přednášet verše.

Hrdina se nejčastěji zamiluje na první pohled a jeho milostné vzplanutí je provázeno silným citovým vzrušením. Ibráhímu ibn al-Mahdí dokonce stačí, když spatří v okně dlaň a zápěstí neznámé dívky. Tádžalmulúk se zamiluje do paní Dunjá, když slyší vyprávět o jejím půvabu, Ibráhím vzplane láskou k Džamíle, když uvidí v knize její obraz. Vedle těchto a dalších podob lásky projevující se jako vášnivé milostné emoce vypráví naše sbírka i příběhy o hluboké a trvalé manželské lásce a věrnosti (například Příběh al-Mutalammise s jeho manželkou Umaimou).

Tisíc a jedna noc je rozsáhlá, arabsky psaná sbírka pohádek, pověstí, bajek a novelistických příběhů. Nejstarší složky tohoto díla pocházejí z indoiránské oblasti. Již v 8. století vznikl v Iráku arabský překlad pehlevské (psané střední perštínou) sbírky *Tisíc vyprávění* (*Hazár afsána*). Ta se postupně rozšiřovala o další vyprávění. Ve 12. století je doložena v Egyptě již pod svým nynějším názvem. Tam se dále obohacovala o látky egyptské provenience a až do 18. století byla mnohokrát upravována a písemně fixována. Existuje řada verzí a redakcí různého obsahu. *Tisíc a jedna noc* je obsahově a žánrově tak rozmanitá, že nabízí mnoho typických ukázek. Jednou z nich je rozverně vyprávění o Hárúnu ar-Rašídovi, jeho milované paní Zubaidě a jeho oblíbeném básníkovi a veselém kumpánovi Abú Nuvásovi.

Tisíc a jedna noc

A vypravuje se mezi jiným, že Hárún ar-Rašíd miloval paní Zubaidu horoucně, dal jí zříditi místo k procházkám, v něm udělat vodní jezírko, u něho udělat plot ze stromů a dal k němu zavést vodu ze všech stran. I obklopily je stromy, takže když někdo vstoupil do onoho jezírka, aby se vykoupal, nikdo ho neviděl pro množství listů těch stromů.

I nahodilo se, že paní Zubaida vkročila jednoho dne na ono místo a přišla k tomu jezírku. A bylo to ve dni náramně horkém. I svlékla si šaty, sestoupila do jezírka a zůstala tam stát. Ale to jezírko nepokrývalo toho, kdo v něm stál, i jala se nabírat vodu konvicí ze stříbra a lít si ji na tělo.

Chalífa pak o tom zvěděl, sestoupil ze svého zámku, chtěje ji pozorovat z pozadí listů těch

23 Anonym, „Chusrau a Šírín se milují na loži“, 1665, polychromní malba na papíře, perský rukopis z roku 1665.

Malba ilustruje romantický epos *Chusrau a Šírín* od perského básníka Iljása ibn Júsufa Nizámího (1141–1209).

stromů. I užel ji nahou, a objevilo se na ní, co jinak bylo skryto.

Jakmile ona vytušila knížete věřících za listím těch stromů a poznala, že ji viděl nahou, obrátila se k němu a spatřila ho. I zastyděla se před ním a položila si ruce na klín, ale ten přesahoval její ruce, jak byl velký a silný. On pak se obrátil v tu chvíli, divě se tomu, a přednesl tyto verše:

„K zhoubě své jsem klín ten zřel,
rozluky plam zahořel.“

Ale poté nevěděl, co by řekl. Poslal tedy pro Abú Nuváse, aby se k němu dostavil.

Když se dostavil před něho, řekl mu chalífa: „Přednes mi báseň, jež by měla na začátku:

K zhoubě své jsem klín ten zřel,
rozluky plam zahořel.“

I řekl Abú Nuvás: „Slyším a poslouchám.“ A v nejbližším okamžiku tu báseň sestavil a tyto verše proslovil:

„K zhoubě své jsem klín ten zřel,
rozluky plam zahořel
od gazely zmámivší mě,
lotos když mě zacláněl.
Po těle jí vody proud
stříbrných naň z konvic spěl.
Zříc mě, skryla rukama jej,
přes ruce však překypěl.
Hodinu neb hodin dvě
na něm kéž bych pobýt směl!“

I zasmál se kníže věřících jeho výroku a obdaroval ho. A on odešel od něho rozveselen.

Tisíc a jedna noc (1973). Díl druhý. Z arabštiny přeložil Felix Tauer. Praha: Odeon, 1973, s. 532–533.

Muhammad an-Nafzáví

Zahrada vůní pro potěchu myslí

(*Ar-Raud al-átir fí nuzhat al-chátir*, kolem roku 1550)

Arabský spisovatel Muhammad an-Nafzáví se narodil počátkem 16. století v alžírské oáze Nafzáva. O jeho životě a dalších dílech je známo málo informací: z úvodu k *Zahradě vůní pro potěchu myslí* se od něho samého dozvídáme jen o jeho příznivcích na dvoře tuniského beje a také to, že před *Zahradou* vytvořil spisek *Obměny spojení v tajích souložení*. „Ars amandi“ bylo tedy pro Muhammada an-Nafzávího důležitým tématem a při jeho zpracování dosáhl zřejmě vrcholu v dílku s poetickým názvem *Zahrada vůní pro potěchu myslí* (*Ar-Raud al-átir fí nuzhat al-chátir*), které napsal v Tunisu kolem roku 1550. Je to poutavě napsané pojednání o erotické lásce, o chvályhod-

ných i záporných vlastnostech mužů a žen, o způsobech milování, o příčinách a léčení neplodnosti žen a impotence mužů a dalších otázkách, které se týkají sexuálního života. Autor chce poskytnout čtenáři mnoho rad, návodů, receptů a prostředků, o nichž prohlašuje, že jsou účinné a spolehlivé, že pocházejí od učených mužů a moudrých žen a že on sám je osobně vyzkoušel. Výklad prokládá samozřejmě básněmi a jako názorné příklady uvádí krátké příběhy. Kapitola o lstivých ženách připomíná Boccacciův *Dekameron*. O milostném aktu hovoří autor zcela otevřeně, bez předsudků a falešného studu, neboť islám pokládal sex za přirozený životní projev a nikterak jej nepotlačoval. Naplněný milostný akt je podle něho takové spojení, které přináší potěšení a slast oběma partnerům, nejen muži. V příbězích se zrcadlí pestrý život různých vrstev společnosti islámského středověku. Dílko koluje v arabských zemích v podobě knížek lidového čtení.

Milostný akt

Chceš-li se s ženou milovat, měl by ses k ní přibližovat jen s žaludkem, který by nebyl přeplněn jídlem nebo pitím. Jen tehdy bude milování bez rušivých prvků a velmi příjemné. Pokud by ovšem byl žaludek přeplněný, mohlo by mít takové milování na člověka dokonce škodlivý vliv, mohlo by dojít k částečnému ochrnutí nebo by mohly třeba nastat vážné potíže při močení, případně by zeslábl zrak. Z těchto důvodů je lepší nemít při milování žaludek ničím přeplněný.

S ženou by ses měl milovat jen po předchozím laskání. Tehdy teprve dochází k potřebnému vzrušení a růstu touhy, což nakonec vede k tělesnému uspokojení ženy a celého jejího organismu.

Milostný akt by měl v každém případě začínat milostnou předehrou, kdy muž ženu všemožně laská, líbá, objímá, kouše a různým jiným způsobem dráždí, přičemž nevynechá žádnou část jejího těla. Poté na ni dolehne a sevře ji co nepevněji v pažích. Básník o tom říká:

Má pravá ruka je polštář pod její šíjí,
levou rukou ji pak podepřu,
jako by ležela na měkkém lůžku,
pak si ji k sobě těsně přitáhnu.

Když uvidíš, že se žena po tobě roztouženě dívá a hluboce vzdychá, je to znamením, že nastal příhodný okamžik pro milostné spojení, které vám poskytne největší míru rozkoše. Vystihneš-li ten pravý okamžik, bude tě žena dlouho milovat, jak stojí psáno v knihách:

„Jakmile uslyšíš, že žena vzdychá, když uvidíš, že jí rty rudnou, oči jsou plné touhy, ústa jsou napůl otevřená a údy jí malátně klesají, když začíná být lehce ospalá a zívá, pak si můžeš být jistý, že je plná lásky a touží po objetí ...“

Jiný mudrc zas o tom řekl:

„Žena je jako plod, jehož vůni člověk ucítí až tehdy, když ho rukou tře. Když například zahřeješ bazalku jinak než prsty, neucítíš její vůni. Také ambra vydá svou vůni teprve tehdy, je-li správně zahřáta, to přece víš. A naprosto stejně to je také s ženou. Když se chceš pomilovat, musíš rozehřát srdce ženy milostnou předehrou s polibky, objímáním a kousáním. Když to však opomeneš, nedostane se ti plného požitku z milování a všechny přednosti milenky ti zůstanou skryté ...“

Kdysi se jedné ženy zeptali, co podle ní dokáže nejvíce rozvášnit ženské srdce. Odpověděla na to:

„Laškování a milostné hry, které předcházejí milování. Můžeš mi věřit, že trvalý charakter náklonnosti dodávají polibky, sání rtů, objímání a laskání.“

Jen tak může vzkvétat opravdová láska. Pokud nedojde k milování tímto způsobem, nedostane se ženě opravdového uspokojení. Pochop, že žena miluje pouze tehdy, když zakusí všechny druhy rozkoše. A takovému milenci, který jí poskytne toto vše, se odmění tou nejzřetelivější láskou, i kdyby přitom neměl ani trochu přitažlivý zevněšek.

Jeden učenec, který se všemi těmito otázkami zabýval jako velkou a velmi důležitou vědou, uvádí následující svědectví z úst jedné ženy, jež mužům radila:

„Vy muži, kteří hledáte lásku a štěstí u žen a kteří chcete, aby jejich náklonnost byla trvalá, snažte se před aktem s ženou co nejvíce laškovat. Připravujte ji na rozkoš a neopomenejte přitom nic, co vede k vytouženému cíli. Poddejte se proto plně jejím přáním a hodte všední záležitosti naprosto za hlavu. Pozorně sledujte její oči a čtěte v nich jako v knize, kdy nastane čas pokročit

dál. Když ale sami dosáhnete rozkoše, nevytrhněte se rychle z náručí ženy, raději se od ní odtahujte pozvolna a zůstaňte ještě nějakou dobu na loži vedle ní.“

Tyto moudré rady by neměl nechat nikdo bez povšimnutí.

Muhammad an-Nafzaví (2001): *Zahrada vůní pro potěchu myslí. 400 let staré pojednání o Arabech a milování*. Překlad a doslov Svetozár Pantůček. Ilustrace a obálka Jaroslava Bičovská. Praha: Nakladatelství Dar Ibn Rushd, s. 49–51.

Příběh o překvapeném milenci

Jedna žena měla za manžela hrubého a vztekaleho muže. Právě když byla jednoho dne se svým milencem, vrátil se manžel neočekávaně z cesty a ona měla stěží čas ukryt svého přítele pod postelí. Musela ho tam nechat, protože ji nic nenapadlo, jak ho dostat ven.

Velmi zneklidněná vyšla před dům a svěřila se sousedce, o níž věděla, že je velmi šikovná. Ta jí řekla:

„Vrať se domů, a já už to zařídím, aby tvůj nejmilejší mohl ve zdraví a bez úhony z domu odejít. Nemusíš mít ani trochu starosti.“

Chvilku poté přišla sousedka jakoby na návštěvu. Žena připravila večeři a pozvala na ni také sousedku. Žena seděla před svým manželem a sousedka proti posteli. Při jídle začala sousedka vyprávět různé historky o lstech žen a milenec

pod postelí slyšel vše, co se říkalo.

Po chvíli vyprávěla sousedka následující příběh.

„Jedna žena měla přítele, jenž ji něžně miloval. Ten přítel ji jednou navštívil v nepřítomnosti manžela a najednou se stalo, že se manžel nečekaně vrátil. Nenapadlo ji žádné lepší místo, než ho ukryt pod postel. Když manžel vešel dovnitř, nabídla mu občerstvení. Tančila také před ním a rozmanitými žerty a hrami se ho snažila rozveselit. Uprostřed jedné hry vzala ručník, zavázala muži oči a milenci dala znamení, aby odešel, což se mu také šťastně podařilo.“

Všichni se při tomto vyprávění srdečně smáli a manželka, která byla teď velmi veselá, vzala ručník a za velkého smíchu muži zavázala oči se slovy:

„Díky téhle lsti se podařilo tedy milenci přímo před manželem utéct.“

Milenec pod postelí využil té příležitosti, vylezl a zmizel, provázen veselým smíchem obou žen. Podvedený manžel, který o tom neměl ani nejmenší tušení, se také srdečně smál.

Všechny tyto a další příběhy svědčí o tom, jakou nevyčerpatelnou studnici lstí ženy ovládají.

Muhammad an-Nafzaví (2001): *Zahrada vůní pro potěchu myslí. 400 let staré pojednání o Arabech a milování*. Překlad a doslov Svetozár Pantůček. Ilustrace a obálka Jaroslava Bičovská. Praha: Nakladatelství Dar Ibn Rushd, s. 98–99.

Literatura

(citovaná, použitá, doporučená)

- Abū Muhammad Alī ibn Hazm al-Andalusī (1914): *Ṭauḳ al-ḥamāma*. Petrograd – Leiden: D. K. Pétrof.
- Bishop, Clifford – Husain, Shahrukh – Vitebsky, Piers (2001): *Origins – The Evolution of Sexual Culture*. In: Bishop, Clifford – Osthelder, Xenia, ed., *Sexualia: From Prehistory to Cyberspace*. Köln am Rhein: Könnemann Verlagsgesellschaft mbH, s. 129–187.
- Bishop, Clifford – Osthelder, Xenia, ed. (2001): *Sexualia: From Prehistory to Cyberspace*. Köln am Rhein: Könnemann Verlagsgesellschaft mbH.
- Bouhdiba, Abdelwahab (1975): *La sexualité en Islam*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Bouhdiba, Abdelwahab (1985): *Sexuality in Islam*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Cestou karavan* (1975). Přeložil Karel Petráček. Praha: Československý spisovatel, 1975.
- Čapková, Eva (1999): *Vztah náboženství a umění v islámu*. In: Obuchová, Lubica – Müllerová, Petra, ed., *Náboženské motivy v asijském umění*. Praha: Česká orientalistická společnost – Nakladatelství Dar Ibn Rushd, s. 37–42.
- Džbán žizně: Stará arabská poezie* (1966). Přeložil Karel Petráček. Přebásnila Jana Štroblová. Praha: Mladá fronta, 1966.
- Enderlein, Volkmar, ed. (1969): *Die Miniaturen der Berliner Bāisonqur-Handschrift*. Leipzig: Insel-Verlag.
- Ettinghausen, Richard (1977): *La peinture arabe*. Genève: Editions d'Art Albert Skira S. A., Flammarion.
- Fleissig, Jiří – Bahbouh, Charif (1993): *Malá encyklopedie islámu*. Praha: Nakladatelství Dar Ibn Rushd.
- Grube, Ernst J. (1973): *Islámské umění*. Praha: Artia.
- Hill, Charlotte – Wallace, William (1999): *Erotikon: Erotische Kunst und Literatur aus aller Welt*. Köln: Benedikt Taschen Verlag GmbH. (Překlad anglického originálu: *Erotica: An Illustrated Anthology of Sexual Art and Literature*, Volumes I, II+III. London: Eddison Sadd Editions Limited, 1992, 1993, 1996.)
- Charvátová, Jitka (1999): *Zahrada jako obraz muslimského ráje*. In: Obuchová, Lubica – Müllerová, Petra, ed., *Náboženské motivy v asijském umění*. Praha: Česká orientalistická společnost – Nakladatelství Dar Ibn Rushd, s. 21–36.
- Charvátová, Jitka (2000): *K Pánu svému budete navraceni!* In: Obuchová, Lubica, ed., *Svět živých a svět mrtvých*. Praha: Česká orientalistická společnost – Nakladatelství Dar Ibn Rushd, s. 230–241.
- Islám a jeho svět* (1995). Brno: Moravské zemské muzeum, 1995.
- Klinger, Dominik M. (1982): *Erotische Kunst in China, Japan, Indien und Arabien*. Band 3. Nürnberg: DMK-Verlags-GmbH.
- Klinger, Dominik M. (1983): *Erotische Kunst in China, Japan, Indien und Arabien*. Supplementband 3a. Nürnberg: DMK-Verlags-GmbH.
- Klinger, Dominik M. (1984): *Erotische Kunst in China, Japan, Indien und Arabien*. Supplementband 3b. Nürnberg: DMK-Verlags-GmbH.
- Kronhausen, Phyllis – Kronhausen, Eberhard (1978): *The Complete Book of Erotic Art. Erotic Art. Volumes 1 and 2. A Survey of Erotic Fact and Fancy in the Fine Arts*. New York: Bell Publishing Company.
- Kropáček, Luboš (1993): *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad.
- Kropáček, Luboš – Gombár, Eduard – Marková, Dagmar (1999): *Variace na korán: Islám v diaspoře*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR.
- Křikavová, Adéla – Mendel, Miloš – Müller, Zdeněk (1990): *Islám: Ideál a skutečnost*. Praha: Panorama.
- Levy, Reuben (1957): *The Social Structure of Islam*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lo Duca, Giuseppe Maria (1966): *Erotique de l'art*. Paris: La Jeune Parque.
- Lo Duca, Giuseppe Maria (1969): *Histoire de l'érotisme*. Paris: La Jeune Parque.
- Mernissi, Fatima (1975): *Beyond the Veil: Male-Female Dynamics in a Modern Muslim Society*. London: John Wiley and Sons.
- Muhammad an-Nafzaví (2001): *Zahrada vůní pro potěchu myslí. 400 let staré pojednání o Arabech a milování*. Překlad a doslov Svetozár Pantůček. Ilustrace a obálka Jaroslava Bičovská. Praha: Nakladatelství Dar Ibn Rushd.
- Musil, Alois (1907): *Kusejr Amra*, I. Textband, II. Tafelband. Wien: Kaiserliche Akademie der Wissenschaften – Druck und Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei.
- Musil, Alois (1932): *Tajemná Amra*. Praha: Novina.
- Neumann, Stanislav Kostka (1925–1926): *Dějiny lásky. Populární obrazy z dějin snubnosti, manželství a prostituce od pravěku až po dobu nejnovější. Podle výsledků bádání moderního a z vědeckých děl nejspolehlivějších sest. a zprac. Hynek Záruba a Jiří Votoček*. 5 svazků – Díl 1. (Láska primitivní), 1925, 359 s., 17 obr. Díl 2. (Láska antická), 1925, 395 s., 18 obr. Díl 3. (Láska středověká), 1925, 509 s., 22 obr. Díl 4. (Láska východní), 1925, 491 s., 22 obr. Díl 5. (Láska novodobá), 1926, 602 s., 26 obr. Praha: Šotek.
- Neumann, Stanislav Kostka (1931–1932): *Dějiny ženy: Populární sociologické, etnologické a kulturně-historické kapitoly*. 4 svazky – Díl 1. (Žena přírodní), 1931, 542 s., 210 obr. Díl 2. (Žena starověká), 1932, 452 s., 172 obr. Díl 3. (Žena středověká a renesanční), 1932, 349 s., 140 obr. Díl 4. (Žena novodobá a moderní), 1932, 512 s., 196 obr. Praha: Melantrich.
- Neumann, Stanislav Kostka (1999): *Dějiny ženy: Populární sociologické, etnologické a kulturně-historické kapitoly*. (Reedice s doplňkem dr. Evženie Kloučkové.) Praha: Otakar II., Euromedia group k. s., Knižní Klub Praha.
- Oliverius, Jaroslav (1995a): Alois Musils Reisebücher. *Archív Orientální*, roč. 63, 1995, s. 410–418.

- Oliverius, Jaroslav (1995b): *Moderní literatury arabského Východu*. Praha: Karolinum.
- Oliverius, Jaroslav (1995c): *Svět klasické arabské literatury*. Brno: Atlantis.
- Petráček, Karel (1977): *Básníci pouště: Arabská poetika devíti století*. Praha: Československý spisovatel.
- Rawson, Philip (1969): *Die erotische Kunst des Ostens*: In: Comfort, Alex, ed., *Weltgeschichte der erotischen Kunst*. Band I. Hamburg: Hoffmann und Campe Verlag.
- Rawson, Philip (1973): *Erotic Art of the East: The Sexual Theme in Oriental Painting and Sculpture*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Robinson, Francis (1996): *Svět islámu: Kulturní atlas*. Praha: Knižní klub.
- Slovník judaismu, křesťanství, islámu* (1994). Praha: Mladá fronta, 1994.
- Tauer, Felix (1984): *Svět islámu: Jeho dějiny a kultura*. Praha: Vyšehrad.
- Tisíc a jedna noc* (1973). Díl druhý. Z arabštiny přeložil Felix Tauer. Praha: Odeon, 1973.
- Walther, Wiebke (1980): *Die Frau im Islam*. Stuttgart: W. Kohlhammer.